

Štampar za zdravlje na selu

Andrija Štampar

I. Svaka zemlja je specifična

Od nešto preko dvije milijarde naroda na svijetu, najmanje jedna i po milijarda živi u seoskim krajevima. Svaka zemlja ima svoje vlastite tradicije, živi pod svojim privrednim i društvenim prilikama, koje se mijenjaju i utiču na razvitak javnoga zdravlja, pa prema tome nije moguće preporučiti jedan način, koji bi vrijedio za sve.

II. Zdravlje sela je globalno pitanje

Svi se možemo složiti: da briga za zdravlje ogromnog broja seljaka u gotovo svakoj zemlji još uvijek nije onakva, kakova treba da bude. Standard života u gradskim i industrijskim krajevima unaprijedio se vrlo brzo, dok je napredak u seoskim predjelima bio vrlo spor. Gotovo u svakoj zemlji došlo je do pokretanja stanovništva iz seoskih krajeva. U velikoj mjeri, došlo je do napuštanja seoskih krajeva i iseljavanja.

III. Bez socijalne pravde nema zdravlja

Nepovoljne socijalne i ekonomske prilike velikog dijela seoskog stanovništva, izazvale su: nepismenost, bolesti, visoko opće i dječje umiranje, siromaštvo, nevolje i seobe. Ne može biti uspješnog rada na unapređenju zdravlja sela, gdje standard života padne ispod minimuma potrebnog za snošljiv život. Odstranjenje socijalnih nepravdi, kao što je osjećaj izrabljivanja od strane drugih, od najveće je važnosti.

IV. Malo znamo o selu

Mi malo znamo o seljakovu životu. Naš odgoj nas obično udaljuje od seoskog života, pa i u slučaju osoba koje su seljačkog porijekla. Ljudi se nisu mnogo bavili seljakom, jer se on uvijek smatrao stalnim izvorom novoga života i obnavljanja svakoga naroda. No u selima, među seljacima, može se naći duševnog života u obilju, samo ako se traži.

V. Liječnici trebaju poznavati život i zdravlje sela

Liječnici nisu raspodijeljeni prema potrebama cijeloga stanovništva: samo mali postotak od njih živi u selima. Pronalasci i iskustva u pogledu javnoga zdravlja bolje primjenjuju i izvršavaju u gradskim i industrijskim predjelima. Postoji velika potreba za radnicima na unapređenju zdravlja u seoskim krajevima. Dugo se vremena smatralo da je prva dužnost liječnika u seoskim krajevima da pomaže bolesnima. Liječnik treba da se najprije upozna sa seljačkim životom sa svih gledišta, jer drukčije neće biti u stanju da organizira zaštitu zdravlja, koja bi odgovarala. Vrlo je mnogo liječnika, koji su svršili najbolje liječničke škole, a koji ne poznaju dovoljno seoska zdravstvena pitanja i seoske prilike, kao ni velike mogućnosti za zdravstveni rad na selima. Moja vlastita iskustva naučila su me da vjerujem, kako radnik na unapređenju seoskog zdravlja mora da ide mnogo dalje od liječenja i da njegovo djelovanje mora da bude povezano sa programom opće reforme seoskog života. Liječnici treba da pokreću, da upravljaju i da oduševljavaju svijet za zdravstveni rad na selu.

VI. Liječnik treba brinuti o zdravlju zajednice a ne samo bolesti pojedinca

Primijenjena nauka o zdravlju ima pred sobom široko polje za proučavanje kulturnih, društvenih, privrednih i zdravstvenih prilika u seoskim predjelima. Rad na unapređenju narodnog zdravlja ne može se osamljeno izvoditi, nego mora da bude jedan dio općega posla za preobražaj sela. Socijalnu stranu liječničke nauke ne treba zapostavljati. Primjena zaštitnih mjera pokazuje sve jasnije, da liječnik mora da se služi društvenim naukama i da je njihovo poznavanje neophodno za njegov uspješan rad. Liječnik primjenjuje ono, što je naučio, na narod kao cjelinu, kao liječnik zajednice a ne samo pojedinog bolesnika, proučava bolesne pojave ne samo u prodavaonicama i radionicama zavoda i bolnica, nego u cijelom društvu i u samom narodu. Djelovanje liječnika tada, postaje faktorom u privrednom životu. Pravi cilj narodne privrede je »proizvođenje što više snažnih, bistrnih i sretnih ljudskih stvorova« (Ruskin).

VII. Zdravlje je zajednička briga, odgovornost i pravo svih

Pitanja javnoga zdravlja ne spadaju isključivo na liječnika, jer je zdravlje naša zajednička briga. Zakon, ako je i najbolji, ne može se pravilno provesti i njegovi uspjesi bit će vrlo siromašni, ako ga ne prihvati sam narod. Zdravstvenu organizaciju u seoskim krajevima mogu da predlože stručnjaci prema najnovijim iskustvima i znanju, ali praktični rad mora da pomaže sam narod, a ustanove za zdravstvenu zaštitu moraju da se osnuju uz njegovu pomoć. Nije ništa lakše nego surađivati sa seljacima: oni pokazuju osobito shvaćanje i razumijevanje, odlučnost i snagu. Zdravlje ovisi o suradnji seljačkog naroda i njegovom slobodnom sudjelovanju u javnom životu. Suradnju je spreman da pruži samo svijet, koji je optimističan u pogledu svoje budućnosti i koji je pripravan da pristane na izvjestan društveni poredak. Prema tome radnik na unapređenju seoskog zdravlja mora da promiče društveni, politički i privredni mir.

VIII. Liječnik treba da bude narodni učitelj

Narod mora da bude pripremljen za mjere koje se primjenjuju, kako hi ih razumio i pomogao, da se privedu u život. Prosvjećivanju u seoskim krajevima je jedno od najtežih pitanja, ali bez njega nije moguće postići napretka u zdravstvenom radu. Taj se posao često smatra kao vrlo jednostavna stvar, ali on zahtijeva veliku vještinu i potpuno poznavanje kraja i naroda. Suviše opširno pučko zdravstveno prosvjećivanje, koje se poduzima bez prave pripreme ili bez ispravnog poznavanja prilika života u zemlji, može katkada da načini više štete nego dobra. Najbolji način zdravstvenog prosvjećivanja u seoskim krajevima sastoji se u samom radu na zdravstvenom unapređenju, od kojeg seljak ima izravnu korist.

IX. Zdravlje sela traži interdisciplinarnu i intersektorsku suradnju

Čisto liječnički rad ne može unaprijediti narodno zdravlje, kad rješenje zdravstvenih pitanja ovisi o prosvjetnim, privrednim i društvenim faktorima, koji utiču na postanak mnogih bolesti. U seoskim krajevima može se očekivati, da će rad liječnika biti samo onda uspješan, ako je povezan sa radom učitelja, poljoprivrednog stručnjaka, veterinarara i tehničara. Zajednički rad liječnika i veterinarara u selu vrlo je dobro došao seljacima. Oni se više zanimaju zdravstvenim radom, kad od njega imaju i privredne koristi. Glavnu stručnu pomoć liječniku na selu treba da pruži sestra pomoćnica, ali ona će biti od prave pomoći samo onda ako radi po istim načelima. Ona mora da pomaže i poučava seosko stanovništvo. Treba naglasiti, da je potrebno sestru pomoćnicu spremi na pravi način ako želimo da njezin rad bude uspješan i kako treba.

X. Treba organizirati edukaciju za zdravlje sela

Škola narodnog zdravlja i higijenski zavodi su središta zdravstvenog rada na selu: savjetuju u pitanjima zdravstvene tehnike, izvode poslove uz njihovu pomoć, izgrađuju zdence, latrine i đubrišta, kao i popravljjanje kuća, često daju materijal za gradnje ili jeftine zajmove, dok seljaci daju besplatan rad. Ovakav rad pobuđuje zanimanje među seljacima i pokreće želju za boljim zdravljem.